

Fig. 1. Slemminge. Ydre, set fra sydøst.

Aa. RI. 1944

SLEMMINGE KIRKE

MUSSE HERRED

Kirken nævnes flere gange i middelalderen, tidligst 1380¹, men om ejerforholdene vides intet før 1536, da kaldsretten tilhørte kronen², hvorunder kirken forblev, til den 1698 tilskødedes Cornelius Lerche til Nielstrup³. Kirken hørte under Nielstrup til 1793, da den blev købt af grev Raben⁴, og 1839 indlemmedes den i grevskabet Christiansholm⁵, under hvilket den hørte, indtil den overgik til selveje 1. juli 1914.

Sagnet fortæller, at Slemminge og Fjælde kirker er bygget af to brødre, som ville overgå hinanden⁸.

Alterkalken skal være hentet fra troldene i Kirkehøj⁷.

Kirken ligger på fladt terræn midt i byen. Kirkegården har store udvidelser, særlig mod syd og øst; mod vest begrænses den af et omsat stendige med låge til præstens have, på de øvrige sider af en mur af kløvet kamp eller hæk. Mod vejen på nordsiden er der to store jernlåger; 1813 var kirkeport, låger og mur meget forfaldne (syn).

Kirken består af romansk kor og skib og gotisk tårn, alt af munkesten i munkeforbandt. Et $\dagger$ vabenhus har stået på skibets nordside.

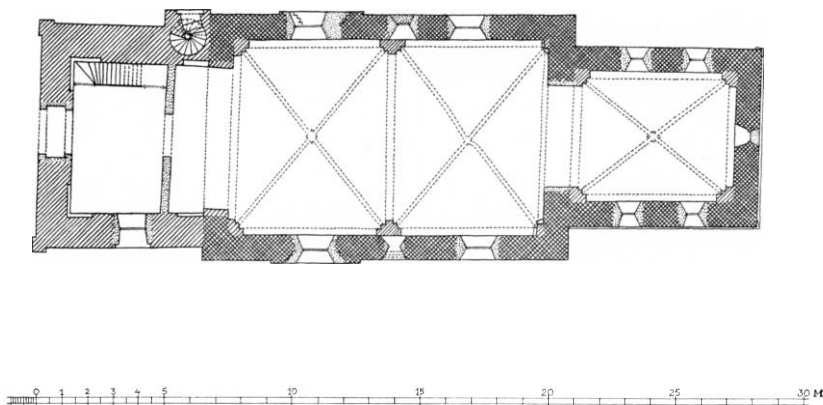

Fig. 2. Slemminge. Plan. 1:300. Målt af Erik Fogh 1943.

Den romanske kirke er bygget på kamp af ca. 10 cm tykke munkesten med glittede rygfuger. På korgavlen ses en stærkt profileret sokkel (fig. 3) bestående af en vulst mellem to skrånker; på hjørnerne løber soklen (nu?) af på opstikkende syldsten. Korets sydside har kun den øverste skrånke, men iøvrigt ses ingen sokkel på kirken, måske på grund af omsætning af murfoden. Korgavlen har et romansk vindue med lysningssten; det er tilmuret og står invendig som niche. I rejsehøjde ligger et savskifte og helt i toppen af den iøvrigt glatte gavlfire korte savskifter. Gavlkonsollen består nu kun af et enkelt skrånkeskifte under den ommurede gavlkam og dens tre små tinder, der har munketeglsafdækning. Korets sydside har to spidsbuede vinduer, der særlig i stikket er stærkt smigede og sikkert er moderne, men måske sidder på den oprindelige plads; indvendigt dækkes de østre vinduer delvis af korhvælvet. Over vinduerne ligger en enkelt rundbuefrise på forskelligt profilerede rulskiftekonsoller. Der findes ingen gesims eller sugfjæl. Korets nordside svarer ganske til sydsiden.

Skibets østgavl har gavlkam som korets og i toppen et lille, græsk blændingskors. Sydsiden har midt på muren et romansk vindue med halvtstens stik og omløbende løberskifte samt aftrappet sålbænk; vinduets forhuggede lysning er lukket med en lem. Over det østre, moderne vindue er vistnok spor efter et lignende vindue, mens der næppe har været plads til et vindue vest for portal-fremspringet, der er ret lavt og afsluttet med en skrånke. Døråbningen er tilmuret og ødelagt af et moderne vindue, men det ses, at buen har helstens stik og omløbende løberskifte; en udhugning har vist, at dørfalsen består af et huller mellem to retkanter. Skibet har hverken gesims eller sugfjæl, men kun et ikke fremspringende savskifte øverst på muren. Nordsidens romanske vindue er blændet udvendigt. Nordportalens fremspring er som sydsidens, men har vederlagsskifte profileret med to riller og som tredie fals en halvsøjle med

klokapitæl; den inderste fals er halvanden sten bred. løvrigt svarer nordsiden ganske til sydsiden. Den romanske vestgavl ses ikke.

Det indre. Korets overmure er mod nord og syd pudsede helt til tops med romansk, glittet puds, og gavlene er pudsede til samme højde. Mod vest er en lille, oprindelig gennemgang til skibets loft. Korbuen er udvidet i nyere tid. Skibets overmure har fire skifter under murkronen på alle fire vægge en hugget rille og huller til skråknægte af Gloslundetype med ca. 110 cm afstand. Op til rillen er væggene pudsede.

Ændringer og tilføjelser. I kirken er indbygget tre krydshvælv med helstens vægbuer og gjordbuer. I kor og vesthvælv mødes ribberne i et topkvadrat. Korhvælvet har ingen overribber, skibets hvælv har helstens overribber med trinsten. Hvælvene hviler på falsede vægpiller med skråt vederlagsbånd. I 1822 havde hvælvene så mange revner, at provsten krævede opsat »de fornødne stormpiller udvendig til kirkemuren« (syn.). Dette skete ikke. Under koret skal være en hvælvet begravelse med nedgang ad en stentrappe (præsteindb.).

Tårnet skal efter traditionen være opført af fru Karen Gyldenstjerne (se gravsten s. 1031), der døde 1616, men det kan dog ikke gælde tårnets murværk, der er af munkesten i munkeforbandt på kampestenssyld. Mod vest har tårnet samtidige støttepiller og et fladbuet vindue i spidsbuet spejl over en dør fra 1868 (syn). Mod syd er vinduet moderne omdannet. Tårnrummet har stor, spids tårnbue og ansats til hvælv, som aldrig er blevet opført. På tårnets nordside står et samtidigt, brynet trappehus med munketegls på pulttaget. En fladbuet, falset dør fører ind til en spindeltrappe med tøndehvælvet loft. Første mellemstokværk har en lille glug mod vest; i 1859 blev der krævet et vindue indsat, fordi loftet var ganske mørkt. I andet mellemstokværk sidder en kreds af radialt stillede bomhuller. Klokkestokværket har til alle fire sider fladbuede tvillingglamhuller med en lille cirkelglug over i fladbuet spejl; på siderne små cirkelblændinger. Gesimsen dannes af en bloktandfrise. Før tårnet i 1901 blev ramt af lynnedslag, havde det et almindeligt, spåntækt pyramidespir, hvis kobberfløj, der 1755 omtales som »gammeldags« (præsteindb.), var nedblæst og beskadiget i 1842 (syn). Lynet antændte spiret, og hele tårnets indre brændte ud, og det lykkedes kun med besvær at redde skibet⁸. Også klokkestokværkets mure blev stærkt beskadigede. Efter tegning af arkitekt H. Glahn blev samme efterår det nuværende, mindre kønne spir opsat.

†*Våbenhus* har afsat et tagspor ved skibets nordportal. Det var $6\frac{3}{4}$ alen langt og $5\frac{1}{2}$ alen bredt, havde bræddeloft og var dækket med munketegls (syn). Våbenhuset skal have båret årstallet 1653 og være opført af en kirke-

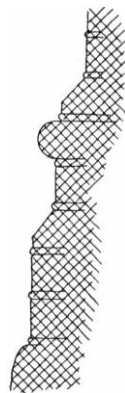

Fig. 3. Slemminge. Sokkelprofil. 1:20. (S. 1026).

værge »for den gæld han var udi hos kirken« (præsteindb.). 1868 blev det nedbrudt.

1862 havde kirken i koret et gammelt blyvindue (mod øst?) og iøvrigt trævinduer, i koret fire enkelte og i skibet to enkelte, to halve fag dobbelte og eet fag dobbelte. Det er sikkert de samme, der i 1799 blev udspækket og hvidtet sammen med to blinde. Fem af dem (skibets?) blev da indsat af nyt (rgsk.).

Tagværket over koret er af ret svær eg, spærene ca. 24 x 12 cm, af sædvanlig type med lange kryds, der er bladet både i spærsko og stiver; tømmeret er mærket med huljærnsnumre. Skibets svarer til korets, dog har det tre sæt hanebånd, og krydsene når ikke ned til spærskoen. Nummereringen er hugget med økse.

Kirken har nu spidsbuede støbejernsvinduer og står indvendig glatpudset med gulv af gule fliser i kirken og røde mursten i tårnet, hvis vestre del er skilt fra som forhal. Udvendig har kirken tjæret sokkel og er hvidkalket, men før spirbranden var den lysrød med hvide detaljer, og umiddelbart efter branden var tårnet alene kalket hvidt. Spiret er tækt med spån og kobber, de øvrige tage med vingetegl.

KALKMALERIER

1) På overmuren af korets østvæg ses svage spor af kalkmalerier i rødlige farver, tilsyneladende små figurer omgivet af ornamentik.

2) 1756 er noteret, at over korbuen fandtes malet fru Karen Gyldenstjernes og Hans Laursen til Nørregaards to gange seksten ahnevåben med årstallet 1584⁹.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, muret og pudset. Bordet er 107 cm højt, 150 cm langt og 94 cm bredt; afstanden fra østvæggen er 65 cm. Forsiden dækkes af et nyt panel.

†*Alterklæde* af blåt manchester med sølvsnore, nævnt 1798 (rgsk.).

Altertavle af katekismustype, ifølge †malet årstal fra 1587. Tavlen afviger kun i detaljer fra de andre seksdelte katekismustavler, f. eks. Torslunde (s. 682), således er der mellem de to rækker arkadefelter med kanelerede pilastre indskudt et forkrøbbet postament, og på de lodrette rammestykker sidder kanelerede pilastre med akantusbladskeder og volutkapitæler, yderst dog halvsøjler med korinthiske kapitæler. Storvingerne løber foroven ud i svanehalse og har langs kanten reliefskårne akantusblade. Nyere, drejede småspir over gesimsfremspringene på den tredelte baldakin har afløst en ældre frise af udskårne akantusblade og liljer.

Fig. 4. Slemminge. Indre, set mod øst.

E. Skov 1951

Tavlens rammeværk er nu mørkt egetræsmalet med lidt forgyldning, arkadefelterne blå med religiøse frakturindskrifter. 1755 stod i arkadefelterne med forgyldte bogstaver på sort bund nadverordene på dansk, tysk og latin og på predella'en Johs. 3, 16 og Ap. Gern. 10, 43 på latin (præsteindb.). 1851 og vistnok igen 1872 blev tavlen opmalet og forgyldt (syn); et ældre fotografi i Nationalmuseet viser de nuværende indskrifter, men flere farver og på baldakinens underside Hans Laursens og Karen Gyldenstjernes fædrene og mødrene våben samt på baldakinens friseffremspring årstallet 1587.

Altersølv. Kalk, barok, 21 cm høj. Rund fod med smal fodplade og platte over vulst, cylindrisk skaft og fladrund, midtdelt knop med seks ovale bukler på over- og undersiden. Bæger fra 1851 (syn). På fodpladen to ens stempler, vistnok mestermærke for Anders Jensen Scheel, Nykøbing F. (Bøje, s. 309). Samtidig forgyldt *disk* med graveret cirkelkors på randen. Ingen stempler. Nyere *vinkande* og *oblatæske* af porcelæn. †*Oblatæske* af træ, nævnt 1798 (rgsk.).

Sygekalk med Københavns bystempel 1862 og utydeligt mestermærke. 9 cm høj. Forgyldt *disk* med samme stempler.

Alterstager, o. 1600, 38 cm høje. Høj, klokkeformet fod, svært skaft med sammentrykt halvbaluster over et ægformet led og bred, profileret lyseskål; lysetorn af malm.

†*Messehagel* med sølvsnore, nævnt 1798 (rgsk.).

Døbefont, romansk monolit, af granit, svarende til Ringsebølle (s. 656), bortset fra at kummen har en tovstav som mundingsprofil. Tvm. 76 cm. (Mackeprang: Døbefonte, s. 121 ff.).

Dåbsfad, nyt. †*Dåbsfad*, nævnt 1879; i bunden spejderne med drueklasen. *Dåbskande* af tin, fra 1800'rne.

Krucifiks, sengotisk. Figuren, der har tvedelt hageskæg og snoet tornekroner, hænger ganske lidt ned i armene, hænderne er åbne og højre fod lagt over venstre. Smalt lændeklæde. Korstræet har en bred, forsænket rundstavprofil på midten og cirkulære endeplader, der på den lodrette korsplanke er smykket med fire korsblomster. Den vandrette korsarm har små, tungeformede fremspring på kanten. I korsskæringen en glorieskive. Krucifikset, der kun er knap en meter højt, er nu anbragt over altertavlens baldakin, muligvis er det oprindeligt beregnet til ombæring i procession, eller det kan have tjent som alterkrucifiks.

Prædikestol i høj-renaissance fra o. 1610 med nyere ændringer. Stolen, som består af fem fag, svarer i sine oprindelige detaljer til prædikestolen i Vaabensted (s. 930). I arkadefelterne står smukke figurer af evangelisterne og Kristus, skåret af samme hånd som evangelistfigurerne i Vaabensted. Stolens postament er omdannet i beg. af 1800'rne. Nyere opgang. Samtidig, sekskantet himmel med fem beslagværksprydede topstykker, hvoraf tre har englehoveder med den for snedkeren karakteristiske høje pande; på hjørnerne drejede kuglespir på små postamenter. Loftet har et lille, sekskantet midtfelt, hvorunder der hænger en udsåret due.

Staffering som på altertavlen med egetræsfarve og blå. I postamentfefterne fandtes tidligere fire våben med initialer henvisende til Christen Hansen Badens far (Baden), mor (Gyldenstjerne), farmor (Juel) og mormor (Grubbe)¹⁰. 1879 var stolen sortmalet med forgyldte lister og forsølvde figurer.

Stolestader og *degnestol*, nyere, egetræsmaledede. 1820 var †stolene umalede undtagen †herskabsstolene og præstestolen (syn).

Præstestol. I et nyere rammeværk er i forsiden indsat tre panelfag i ung-renaissance med arkadefelter svarende til altertavlens, dog mangler nu pilastrener. Panelet stammer sikkert fra en ældre alterbordsforside, hvorpå der tidligere var malet Hans Laursens og Karen Gyldenstjernes fædrene våben og årstallet 1590⁹. Nu egetræsmalet. Ved korets nordvæg.

†*Herskabsstole*, nævnt 1755, med Hans Laursens og Karen Gyldenstjernes våben og initialer samt årstallet 1583 (præsteindb.).

Pulpitur, nyere, i skibets vestende. †*Lægter*, nævnt 1813 (syn).

Orgel fra 1938.

Lysekroner. 1) 1590. Rigt profileret stang med flakt ørn som topfigur og stor hængekugle. 2 x 6 nyere, simple lysearme og tre prydbøjler, rimeligvis fra 1848,

da lysekronen blev repareret i København (syn). På hængekuglen et graveret alliancevåben for Baden og Gyldenstjerne samt versalindskriften: »Fru Karine Gyldenstjerne til Nørregaard Hans Laversens salige efterleverske 1590«. I koret. 2—3) Nye, i skibet.

Kirkeskib fra 1935, en meget plump model af en fuldrigger.

To *klokker* fra 1901.

†*Klokker*. 1—2) 1528 havde kirken tre klokker, hvoraf den største og den mindste, som vejede henholdsvis tre et halvt skippund, fem lispund (600 kg) og et halvt skippund (80 kg), afleveredes ved klokkeskatten samme år.

3) 1545, støbt af Gert van Marvelt. Indskrift på plattysk og latin: »Gert van Marvelt got mi. Varbum(!) Domini manet in eternum 1545« (»G. v. M. støbte mig. Herrens ord forbliver i evighed«). Klokken blev ødelagt ved tårnbranden 1901.

4) 1649, støbt af Michel Westphal. Den havde følgende indskrift: »Anno 1649 er denne klokke omstøbt på kirkens oc menige sogne mænds bekostning, og da var erlig velbiurdig Just Fridrick von Papenheim til Søholt lensmand, h(r.) Jacob Clausøn sogne præst, Villom Andersen degn, Peder Nielsøn oc Hans Jensøn medhjælpere, Lauridtz Løget foget, Rasmus Lolle oc Rasmus Løget kirkeverger. M(ester) Michael Westvael me fecit Rostoch«. Klokken blev 1892 omstøbt på Frederiksværk, og ved branden 1901 blev den ødelagt.

GRAVMINDER

†*Epitafier*. 1) O. 1590. Hans Laursen (Badens) enke, Karrin Gyldenstjerne til Nørregaard (sml. lysekronen nr. 1, s. 1031), datter af Knud Gyldenstjerne til Tim, og fem af hendes børn, Knud, Kristen og Herloff Hansen, jomfru Anne Hansdatter samt en søn, hvis navn 1756 var ulæseligt, rimeligvis Erik Hansen (sml. gravsten, s. 1032). På epitafiet var malet et billede af Karen Gyldenstjerne og børnene samt i hver side 12 ahnevåben. Indskriften sluttede med årstallet 1590.¹¹

2) Abildgård nævner et epitafium, hvorpå der havde været malet mange adeliges billeder, men det var så stærkt afskallet, at kun to ansigter kunne ses; over det ene stod navnet Christen Hansøn (sml. prædikestol, s. 1030). I højre side var der spor af fire af Hans Laursens Badens ahnevåben.¹²

Mindetavler. 1) Over Gårdmand Peder Jensen af Udstolpe, indsidder Peder Christensen af Udstolpe og ungarl Niels Clausen af Udstolpe, alle faldne i treårskrigen. 2) Over Lars Hansen af Udstolpe, faldet 1864.

Gravsten. 1584(?). Admiral Hans Laursen (Baden) (sml. altertavle, s. 1029), død for Gulland [1566], og hustru Karren Gyldenstjerne død <9. jan. 1616>.

samt tre sønner, Knud, Erich og Herloff Hansen og datteren jomfru Anne Hansdatter. Figursten af grå kalksten, 248 x 168 cm, med stærkt slidt, fordybet fraktur. Midt på stenen findes i et omtrent kvadratisk felt relieffer af tre personer, i midten admiralen i rustning med venstre hånd på sværdfæstet og den højre hvilende på låret, mellem fødderne står hans hjelm; ved hans venstre side står hustruen iført enkedragt og med hænderne samlet foran livet, og ved højre side en af sønnerne, rimeligvis Knud Hansen, der døde som voksen 1589; han bærer korte posede bukser, kort, vid kappe og pibekrave. Feltet flankeres af joniske pilastre, hver med otte hjelmede våbenskjolde. Stenen afsluttes foroven af et rektangulært felt, hvori der på midten er et lille relief af den opstandne Kristus stående på kisten og til hver side otte hjelmede ahnevåben i to rækker. Nederst på stenen står gravskriften i et ovalt felt, holdt af to engle, i venstre side af feltet står Hans Laursens og i højre side hustruens og børnenes gravskrift. Årstallet 1584 skal tidligere have kunnet læses på stenen, som oprindeligt lå i koret over den åbne begravelse (sml. ndf.)¹³. Nu indmuret i korets sydvæg.

†*Gravsten*. 1) O. 1485. Dronning Dorotheas køgemester, ærlig og velbyrdig mand Baldtzer, født i Thüringen, død 1485 (præsteindb. 1755)¹⁴.

2) 1600'ernes første halvdel. Peder Hansen Melfart¹⁵, sognepræst fra 1622, død før 1648¹⁶.

†*Åben begravelse*. Under koret fandtes 1755 en muret, hvælvet begravelse med nedgang ad en stentrappe. I begravelsen hvilede Hans Laursen Badens familie, men 1755 sås kun »nogle Ben og Hovedpander« (præsteindb.).

Tavler. I kirken hang 1755 et par sorte tavler, »tilsyneladende kistelåg«, med navn og våben af messing, men uden indskrift eller årstal, »så man ikke kan vide, hvad man skal gøre deraf« (præsteindb.).

Kirkegårdsmonumenter. 1) O. 1835. Anne Katharine Mentzler, født Schmøe, død 3. juli 1835 i sit 68. år. Marmorplade.

2) O. 1849. Sognepræst Niels Hansen Ranleff, født 7. marts 1768, død 10. marts 1833, og hustru Ane Kirstine Ranleff, født Holst, født 22. jan. 1774, død 23. april 1849. Støbejernskors på gravsted øst for koret.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1798—99 (Aalholm godsarkiv). — Dokumenter og Breve for hele Stiftet 1579—1762, syn 1719 (LA); Synsforretninger over Kirker og Præstegaarde m. v. 1803—13, 1816—24, div. år (stiftsøvrighedsarkivet, LA). Provsteprotokol for Musse Herred 1820—29, Syn over Lollands østre Provsti 1829—49 og over Musse Herred 1849—1920 (provstearkivet, LA); Syn over Musse Herred 1850—80 (Nykøbing bispegård). — Præsteindberetning 1707 (Gl. kgl. Saml. 2351, kgl. Bibl.). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen og C. Engelhardt 1879, O. Norn, Kirsten Weber-Andersen og E. Skov 1951, Aa. Roussell 1952.

S.Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 17 ff. (NM).

¹ »Parochia Slymynge«, Repertorium I. Rk., nr. 3279. ² Danske Kancelliregistranter, s. 29. ³ Kronens Skøder III, 253 f. ⁴ Efterretninger om Ejere af Kirker etc. 1726—97 (RA). ⁵ Bobé, Graae og West: Danske Len, s. 211 f. ⁶ Hofmann: Foundationer VI, 2, 43, jfr. Thiele: Danmarks Folkesagn. 1843. 1. del, s. 219. Sml. desuden præsteindberetningen 1755. ⁷ J. Friis: Laaland-Falster I, 314. ⁸ Berl. Tid. 13. juni 1901. ⁹ Abildgaard: Notesbog I, 17 ff. ¹⁰ F. R. Friis: Musse Herred II, 68. ¹¹ Abildgaard, s. 18. Præsteindb. 1707 har »16 vaaben paa fæderne og møderne«. ¹² Smst. s. 20. ¹³ Præsteindberetning 1707. ¹⁴ Rhode, I, 496, har »Hr. Balzer af Tønningen« og præsteindb. 1707 »Baltzar Kruse« samt årstallet 1590(!). ¹⁵ F. R. Friis, s. 69. ¹⁶ Wiberg: Dansk Præstehistorie III, 135.

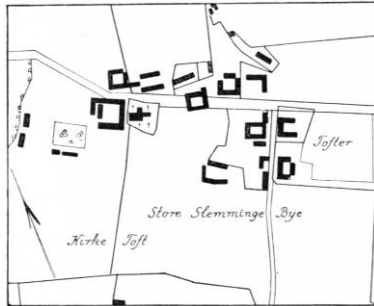

Fig. 5. Slemminge. Før 1815.